

UDK 808.62-54

Izvorni znanstveni rad

Primljen 29. ožujka 1999.

Prihvaćen za tisak 22. prosinca 1999.

Valentin Putanec

Mesnička 5

10000 Zagreb

Etimološki prinosi (16-20):

16. Prilog proučavanju postanka riječi *kolodvor* u Hrvata i Slovenaca

17. Etimologija raguzeizma *parlabuč*

18. Etimologija hrvatske riječi *šljunak*

19. Etimologija hrvatskog regionalizma *tajka "rub, zarub, porub"*

20. Etimologija hrvatskih i slovenskih riječi *žohar* i *šohar* te prezimena (Hrvatska, Slovenija) *Žohar (Sohar)* i *Žoher (Šoher)*

Autor pod ovim naslovom nastavlja svoja etimološka istraživanja. Raniji su prinosi bili o riječima i onomasticima: 1. *bikla*, 2. *filarka*, *piljarica*, 3. *krilat*, 4. *nastačilo*, 5. *vidulica*, 6. *ščavet*, 7. stavak *-bran* (tip *kišobran*), 8. hrvatsko i slovensko prezime *Štajduhar*, 9. šibensko-rapsko prezime *Armolušić*, 10. *avet*, *vrlet*, 11. *tabarina*, *Tabarina*, 12. *oluja*, 13. *začinjavac*, *začinka*, 14. *ozoja*, *ožoja*, 15. *rječnik*, *zvanik*. Etimologije citiranih leksema objavljene su u *Raspravama Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 13 (1987) [nro 1-2], 14 (1988) [nro 3-5], 20 (1994) [nro 6-9], 21 (1995) [nro 10-12], 22 (1996) [nro 13-15]. Ovdje se objavljuju nro 16-20.

16. Prilog za proučavanje postanka riječi **KOLODVOR** u Hrvata i Slovenaca

1. Kako se za željezničku stanicu u Hrvatskoj i u Sloveniji uvriježio neobičan termin *kolodvor*, za mnoge lingviste je bilo zanimljivo tretiranje ove složenice sa stanovišta tvorbe a naročito pitanja njezina postanja. Kao kroatizam bilježe ga Guberina - Krstić (*Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika*, Zagreb 1940): "*stanica - kolodvor, postaja, stajalište...*"; "*stanični - kolodvorski*". Najobuhvatnije je o ovoj riječi pisao Fran Plešić 1933 (*Iz istorije naših reči, I univerzitet, sveučilište:vseučilišče, univerza,*

II *kolodvor* [*železnica, vlak...*], *Južnoslovenski filolog* 12, Beograd 1933, str. 146-186). Povijest referenta je sljedeća:

- a. prva je lokomotiva izrađena u Engleskoj u rudarstvu 1804,
- b. prvu lokomotivu na paru izradio je Stephenson 1814,
- c. engleska pruga Stockton – Darlington je iz 1825,
- d. pruga Prag – Lane je iz 1830, Budjejevica – Linz iz 1832 (ova je još konjska), pruga Beč – Trst je iz 1854, Kotoriba – Čakovec – Pragersko iz 1860, Zidani Most – Sisak iz 1862. Nezavisno o gradnji, pojava ove revolucionarne industrijske inovacije zaokupila je odmah u početku duhove u Evropi pa i u nas, a to se reflektira i u pisanoj riječi: u Vojvodini se zapisuje 1836. "više od 50 gvozdeni putova (u Engleskoj)", "gvozdeni put" 1837, Milano – Monza: "vodi jedan sa parnim kolama vozni gvozdeni drum" 1837, "Eisenbahnen = gvozdeni putovi" 1836, "gvozdeni put (parna kola) i parovoz" 1837, "gvozdeni drum (Milano – Monza)" 1844, "jošt nam se mora spomenuti kolomija (ajzenbane) kod Beča" u vodiču kroz Beč 1844. (cite za Vojvodinu usp. Mihajlović, *Posrbice* 2, 289). U Zagrebu *Danica* 5 (1839, str. 113) bilježi "brzinom gvozdena kolomije prolete" (ovo je prijevod iz engleskoga [Channing]), *Danica* 6 (1840, str. 171, 174-175) "željezna kolomija od Karlovca do Rijeke", *Danica* 8 (1842, str. 108) "železni drum" (u Beču).

2. Povijest riječi *kolodvor* kao semantičke jednadžbe za njem. *Bahnhof*, franc. *station*, tal. *stazione*, engl. *railway station*, Anton Breznik i Fran Ilešić određuju ovako:

- a. slovenski publicist Petar Leskovec (piše Leskovic) u ljubljanskim "Novicama" od 27.09.1843. (br. 13) obrađuje slovensku željezničku terminologiju i, premda tretira mnoge termine, tu još nema riječi *kolodvor*,
- b. tek u slijedećem broju "Novica" (br. 14) dopisuje neobičnu noticu: "Koladvor (sic!) (Bahnhof) v Gradzu" i tu još dodaje "to bo velik koladvor (Bahnhof) okoli in okoli z velikim poslopjem ograjen" (usp. Breznik u *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino*, Ljubljana, br. 8, 1931, str. 65). Stoga Breznik a zatim i Ilešić s pravom zaključuju da je riječ *kolodvor* načinio 1843. Slovenac Petar Leskovec. S time se dakle možemo i moramo složiti. Ali se ova riječ i u Hrvatskoj vrlo rano javlja u potvrdama (v. Ilešić, *Južnoslovenski filolog* 12, 181 te Rammelmeyer, *Die deutschen Lehniübersetzungen im Serbokroatischen*, Wiesbaden 1975): Vraz u pismu Muršcu bilježi riječ *kolodvor* 1848,

karlovački *Glasonoša* bilježi je 1862, Filipovićev *Hrvatsko-njemački rječnik* je bilježi 1869–70, Šulek u *Znanstvenom nazivlju* 1874–75 (Šulek 1860. ima za *Bahnhof* samo *kolnica* što bih ja protumačio kao Šulekovo nastojanje oko purističkih zahtjeva, ali je od toga odustao 1874–1875 te tu ima riječ *kolodvor* dva puta, jednom s. v. *kolodvor*, drugi put s. v. *Bahnhof*). Vjekoslav Babukić u svom primjerku Mažuranić-Užarevićeva rječnika (1842) veli da se njem. *Bahnhof* uz *kolnjak* i *kolnica* može prevesti i riječju *kolodvor* (usp. Dukat, *Rad HAZU* 257, 129) a to dokazuje da je riječ svakako iza 1842. udomaćena i u Hrvata. Od ranijih hrvatskih rječnika ne bilježe riječ *kolodvor* Mažuranić-Užarević (1842: ovaj rječnik nema ni natuknice *Bahnhof* !), Drobnić (1846–1849), Veselić (ni 1853, ni 1854: u izdanju 1854. nema natuknice *Bahnhof*). Ako je prva željeznica u Hrvatskoj iz 1860., onda je razumljivo ovo kašnjenje bilježenja riječi *kolodvor* u naših leksikografa.

3. O pitanju ispravnosti tvorbe riječi *kolodvor* postoji prilična literatura (navedena je u Rammelmeyera) i o njoj se i dalje može raspravljati a nas ovdje zanima pitanje kalkiranja prema njemačkom predlošku. Ilešić (ib., 177–179) veli: *dvor* je prema njem. *Hof* "dvor" a prvi dio *kola*, a "taj deo ne odgovara za njem. *Bahn*". Značenje mu je riječi "zgrada u kojoj mašine *na kolima* ostaju". Tako on opravdava što se u riječi javlja riječ *kola* a ne *pruga* (njem. *Bahn* = *prugai, linija*) kao što bi izlazilo ako bi riječ točno kalkirala (preslikala) njemački predložak *Bahnhof*. Stoga i Rammelmeyer (ib., s. v.) veli za riječ *kolodvor* da je "deutsche Lehnübersetzung mit ungenauer Wiedergabe des Wortbildes", tj. da bi se radilo o netočnom kalkiranju predloška. On dodaje da je riječ u stvari "von einem Slovenen geprägte Lehnübersetzung". P. Skok u *ERHS* (1,466 te 2,126 i 3,249) ne tretira problem sastavnice u *kolodvor* već jednostavno veli da se radi o prevedenicima za njem. *Bahnhof*. Isto tako ne tretira taj problem ni Fr. Bezljaj u *ESSJ* (2, 59: on jednostavno kaže da je kalk za njem. *Bahnhof*).

4. Da bismo odgovorili na pitanje kalkiranja u riječi *kolodvor*, potrebno je ući u postanak jednog dijela njemačke željezničke terminologije:

- a. engl. *railway* (u francuskom već 1818) je prevedeno u fr. kao *chemin de fer* (1823) gdje je *rail* = *barre (de fer)* a *way* = *voie, chemin*, a prema francuskom nastaje kalk u njem. *Eisenbahn* (*Eisen* = *fer*, a *chemin* = *Bahn*) oko 1830. Tal. *ferrovia* kalkira francusku riječ.
- b. iz njem. *Eisenbahn* nastaje pojam:

Eisenbahnwagen "željeznička kola, vagoni" i

Eisenbahnwagenghof "dvor, remiza, prostor gdje se smještavaju željeznička kola, vagoni".

- c. njem. *Eisenbahnwagenghof* je stegnuto u:
 [*Eisen*]*bahn*[*wagen*]*hof* kao
Bahnhof (Weigand-Hirt: cca 1830).
- d. paralelno s terminom pod c postoji u njemačkom i stariji termin za "seljačko, farmersko smještavanje kola potrebnih za rad na zemlji": *Wagenhaus* = *Wagenremise* koje se u nas prevodi sa *kolnica*.
- e. stoga se u njemačkom prijenosom sa ruralnog termina na industrijski novi proizvod "željeznička remiza, stanica" zove i *Wagenghof* (-*hof*, naročito kao zamjena za "ruralni" -*haus*, -*remise*, u *Eisenbahnhof* = *Bahnhof*), s jedne strane u vezi s ruralnim terminom, a s druge kraće-njem dijela termina koji smo naveli pod c: [*Eisenbahn*]*wagenghof* = *Wagenghof*.
- f. ovaj zadnji termin ad verbum kalkira slovenski i hrvatski termin: *Wagenghof* = *kolodvor* ("kolo, kola" + "dvor").

5. U riječi *kolodvor* radi se o doslovnom kalku prema njemačkom *Wagenghof*, a ne prema njem. *Bahnhof*. Da se radi o kalku prema njem. *Wagenghof*, dokazuje i nespretno navedeni oblik, prvotno citiran, za riječ *kolodvor* (prvotno stoji u Leskovca: *koladvor*) gdje se valjda mislilo na njem. pl. *Wagen* = *kola* (ne *Wagen* = *kolo*). Kasnije je shvaćeno da se radi o složenici tipa *kolovoz* (*kolo* + *voz*), *parovoz* (*para* + *voz*). U njemačkoj složenici je stegnućem velikog termina (v. ovdje 4 b. i c.) dobiveno značenje "dvor željezničke pruge" a trebalo je reći "dvor željezničkih kola, vagona" pa je pojam u slovenskoj i hrvatskoj složenici ispravnije opisan: "dvor (remiza) za željeznička kola, vagone". Madžarski je kalk ad verbum preveo njem. *Bahnhof*: madž. *pályaudvar* (1844): *pálya* = *pruga, linija*; *udvar* = (slavizam) *dvor*. Što se tiče datacije riječi *kolodvor*, sigurno je da je kalk najranije zabilježen u Sloveniji (1843) gdje su prije Hrvatske imali posla s organiziranjem željezničkog prometa, oko pruge. No ipak ne znamo tko je prvi riječ *kolodvor* upotrijebio. Petar Leskovic (Leskovec) mogao je kalk *kolodvor* već prije negdje čuti pa ju je tek naknadno unio u "Novice" iz 1843. Osim toga i tu postoji problem monogeneze i poligeneze. Naši su ljudi mogli i nezavisno o slovenskoj tvorbi prevoditi izraz za remizu gdje se smještavaju *kola* (*vagoni*): *Wagenghof* = *kolodvor*.

6. Ovdje dodajem i nekoliko napomena u vezi s postankom osnovnog termina koji prati nastanak ove zaista revolucionarne inovacije u europskom i svjetskom gospodarstvu, tj. željezničkog prometa. Osnovni je hrvatski termin danas za ovaj pronalazak riječ *željeznica*, a koja je s druge strane siguran kalk u vezi s njem. *Eisenbahn* (prvi osobni željeznički promet javlja se u Engleskoj 1825., a njemačka riječ *Eisenbahn* je prema Weigand-Hirt, *Deutsches Wörterbuch*, Giessen 1909., nastala oko 1830). Ovaj termin (*željeznica*) nastao je negdje oko 1839. (književnik Đ. Šporer bilježi riječ *željeznica* 1840.), a uvriježio se u Hrvatskoj između 1842. (Mažuranić-Užarevićev *Njemačko-ilirski rječnik*, Zagreb 1842, još uvijek ima za taj pojam *gvozdena cesta*) i 1846. (riječ *željeznica* javlja se u leksikografiji prvi put u Drobničevu *Malom ilirsko-njemačko-talijanskom rječniku*, Beč 1846-1849 [AR potvrđuje riječ *željeznica* tek od 1874!]), sve za starije kalke *gvozdeni put* (1836) i *gvozdeni drum* (1837) te *gvozdena cesta* (1842, u Mažuranić-Užarevića) [v. i gore 1, d]. Kao tvorba radi se o supstantivizaciji sa *-ica* pridjeva *željezni* koji imamo u *željezni put* iz 1836. (femininum mocijom prema riječi *cesta* ili *pruga*), gdje se pak nalazi i kroatizacija atributa sa *željezni* (usporedi Šporer u "Danici" 1841: *železna cesta*, te *železni drum* u istoj "Danici" iz 1842, v. i gore 1, d) za starije attribute sa *gvozdeni*. Ista supstantivizacija nalazi se i u češkom (1835: *železnice*) i u slovenskom (1839, Jungmann: *železnica*), cf. za sve Ilešić, *JF* 12, 1933, 146-186, naročito str. 176-177, te Rammelmeyer, str. 317. Naša riječ ne mora biti posuđenica ni iz češkoga ni iz slovenskoga. Može se raditi o poligenezi i kalku (za njem. *Eisenbahn*) i supstantivizaciji koja je kao tvorba (vrsta simplifikacije: dvočlani izraz simplificira se u jednočlani) u "slavinama" sveprisutna.

Literatura

AR, v. *Rječnik*.

Fr. Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika*, I, 1979, ss.

A. Breznik, *Vpliv slovenskih slovarjev na srpskohrvatske*, *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 7, 1928, te 8, 1931.

A. Dauzat, *Dictionnaire étymologique de la langue française*, Paris 1938.

VI. Dukat, *Rječnik Mažuranića i Užarevića*, Rad HAZU 257.

ERHS, v. *Skok*.

ESSJ, v. *Bezljaj*.

P. Guberina - K. Krstić, *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnoga jezika*, Zagreb 1940.

Fr. Ilešić, *Iz istorije naših reči, I univerzitet, sveučilište:oseučilišče, univerza, II kolodvor (...)*, Južnoslovenski filolog 12, Beograd 1933.

JF = *Južnoslovenski filolog*, Beograd 1914, s s.

A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára, Budapešt 1967, ss.

V. Mihajlović, *Posrbice*, N. Sad 1982, 1983.

M. Rammelmeyer, *Die deutschen Lehnübersetzungen im erbokroatischen*, Wiesbaden 1975.

P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb 1971–1974.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, ed. HAZU, 1880–1975.

17. Etimologija raguzeizma *parlabuč*

1. Sociolingvistički gledano, kako u svakom društvu postoje trgovci i preprodavaoci koji uzimlju robu od trgovca te je onda nude mjestom ili gradom na kupnju i prodaju, mora se reći da su trgovci uglavnom smatrani uvažanim staležom dok su ovi drugi (preprodavaoci) uglavnom, premda su i oni u društvu dobro došli, podvrgnuti i ruglu kao društveni otpad koji je prisiljen baviti se takvim sekundarnim teškim i mučnim trgovačkim poslovima "hauziranja" i često ponižavajućeg uzaludnog nuđenja robe. Gotovo sve riječi kojima se tumače značenja u naslovu ove radnje navedeni raguzeizam i danas su denotirane kao riječi kojima se izražava denotativna denigracija (= skaliranje ispod nule, sa minus, usp. autor, *Esej o jezičnom znaku*, Zagreb 1976, str. 20–21) ove profesije: *kramar, grajzler, čifta, bakalina, piljarica*. Stoga ovdje želimo dati etimološko tumačenje jednog našeg izoliranog leksema kojim se u povijesno doba, a i danas u dijalektu, označuje takva profesija u Dubrovniku i njegovoj okolini. To je u naslovu navedeni raguzeizam.

2. Redoslijed našeg istraživanja je sljedeći: a. najprije dajemo tekstologiju leksema, polazeći od najstarijih potvrda za nj, studirajući paralelno i značenje koje se tu nalazi, b. prikazujemo dosadašnje tumačenje etimologije leksema, s kritikom onih dijelova za koje mislimo da su neprihvatljivi, te c. izvodimo etimologiju za koju smatramo da je i s povijesne i s lingvističke strane ispravna.

3. Tekstologija leksema, potvrde:

a. Jireček (*Die Romanen in den Städten Dalmatiens*, I, Beč 1902, str. 91)

navodi veći dio starijih potvrda za riječ *parlabuč* "vendarius, olearius" (značenje i u *Archiv für slavische Philologie* 19, 1896, str. 39):

1347 *parlabuch*

1363 *parlaputus* (citira i *Lexicon latinitatis*, II, str. 810, značenje "govorljiv, rječit", dakle kao adjektiv, v. niža 4, B)

1372 *parlapuch*

1373 *perlapuch*

1402 *perlaput*

1409 *perlabuc* (krivo čitanje za *-ut* ili *-uc[h]*)

1440 *perlabuchius*, usp. De Diversis: *primorum* (mercatorum) *quidem sunt infimi dicti perlabuchii, infima vendentes et ementes, ut ova, gallinas et huiusmodi* (cf. ed. Brunelli, str. 56, citira i *Lexicon latinitatis* II, str. 840).

1477 (16.08) *perlabuch* (spominje se *perlabuch Radouanus Kaznačić*, cf. *Archiv für slavische Philologie* 19, str. 39)

1493 *perlabuch* (cf. *ad instantiam Nicolae Milloradouich perlabuchi*; ovaj izvor citira *Lexicon latinitatis*, a značenje mu daje, vjerojatno surektor M. Deanović, kao Dubrovčanin koji poznaje sva značenja, i "garrulus = brbljavac").

- b. 1450 *perlabuch* (*confraternità dei perlabuchi*, citira ovu crkvenu organizaciju u popisu bratovština obrtnika u Dubrovniku G. Gelcich, *Dello sviluppo civile di Ragusa*, Dubrovnik 1884, str. 71: "confraternità dei perlabuchi e dei venditori di grassi, detti anche Oliarii, della principale merce che tenevano in vendita, istituita nel 1450, e nel 1514 composta de 132 affigliati", u noti autor bilježi da se danas, tj. 1884, govori *parlabuč* i *prlabuč*, a da znači upravo "millantatore = hvalisavac").

- c. AR (9, 1926) navodi da danas leksem glasi *parlabuč* sa značenjem "trgovčić, čifta" te citira Marina Držića: *trgovci i parlabučii griješe* (prema *Stari pisci hrvatski* VII, str. 307).

AR navodi i izvedenicu *parlabučica* za žensko prema maskulinuma *parlabuč*.

AR ne citira oblik riječi sa *per-*.

- d. P. Skok u *ERHS* (I, str. 506) uz oblik *parlabuč* i izvedenicu *parlabučica* navodi i oblik *farlabuč* (prema L. Zore, *Dubrovačke tuđinke*, Spomenik SANU 26, str. 16; AR ne citira ovaj oblik).

- e. M. G. Bartoli (*Das Dalmatische*, I, 1906, str. 231) citira lik *parlabuč* i *parlabut* (prema Jirečeku), sa značenjima "Unterhändler" i

"Vermittler".

4. Tekstologija leksema.

A. Oblici i značenja:

- a. Grafija sa *-uč* nalazi se u Jirečeka i Bartolija, dok *AR*, Zore, Gelcich, Deanović, Skok i drugi pišu sa *-uč*. Kako se uvijek radi o istom leksemu, možemo reći da se u grafiji sa *-uč* radi o krivom čitanju u latinski i talijanski pisanom *-uč*. Kako *-uč* nikada ne prelazi u *-ut*, moramo oblik sa *-ut* smatrati primarnim, a lik sa *-uč* smatrati slavizacijom (kroatizacijom) primarnog završetka u leksemu sa *-ut*. Oblik sa *far-* je zaista slabo potvrđen i možemo ga smatrati križanjem, vrlo kasno izvedenim, sa supostojećim aloglotemom *farabut* ili inače u dubrovačkom dijalektu (v. t. 6, f).
- b. Današnje značenje "brbljavac" (Deanović) i "hvastavac" (Gelcich, 1884) za ovaj leksem ne može se potvrditi iz starih tekstova, ali se njegov razvoj do ovog značenja može razumjeti u vezi s profesijom koju *parlabući* obavljaju: to je najniža profesija u društvu koja se pojavljuje na tržnicama, ulicama, i "grajzlerskom" ophođenju po selima i po gradovima. Slični leksemi postoje u nas i danas, tj. i oni denotacijom i denigracijom dobivaju preneseno značenje s podrugljivim prizvukom. Tako npr. *kramar* (prema *krama* "stara roba") i *filarka* = *piljarica* mogu također danas biti uvredljive riječi za trgovačku profesiju nižega ranga.
- c. Iz popisa koji je dao Jireček (v. naprijed 3, a) ne može se odrediti u svakom pojedinom slučaju ne radi li se i o nekom uvredljivom nazivu. Jireček samo za sve slučaje navodi značenje "trgovčić (= *vendarius*)" i "trgovac sitne robe (= *Krämer*)". Ovo se značenje nalazi i u *De Diversis* (1440), Gelcicha (1884), *AR*, Držića (on razlikuje "prave" trgovce od *parlabuća*, v. gore, 3, c), Bartolija (v. gore 3, e), Skoka, Deanovića, i ostalih. Dakle se može tvrditi da je za ovaj leksem od 14. do 20. st. potvrđeno značenje "trgovac sitne robe, kramar, bakaljin, piljar, (žensko) piljarica". Da prvotno leksem označuje "ozbiljnu" profesiju, doduše najnižeg trgovačkog staleža, nalazim u dva slučaja. Prvi je slučaj iz 1492. gdje se nešto radi u Malom Vijeću u Dubrovniku: *ad instantiam Nicolae Perlabuichi*. Treba prevesti: *na prijedlog Nikole Perlabuća*, tj. piljara. Drugi je primjer i krunski svjedok da leksem nije uvredljiv. To je činjenica da je godine 1450. ustanovljena, među drugim, i *Bratovština perlabuća* koja 1514 ima 132 člana (v. gore 3, b). Da je naziv bio uvredljiv, sigurno se ne bi za ovu

bratovštinu upotrijebio ovaj termin.

B. Značenje iz 1363.

Godine 1363. u Malom Vijeću Dubrovačke Republike donesena je odluka: *Die III septembris. In minori consilio sono campane more solito congregato captum fuit de mittendo II bonos homines parlaputos ad Vlacos pro faciundo ipsos venire Ragusium* (cf. *Monumenta ragusina* 3, str. 281, citira i *Lexicon latinitatis* 2, str. 810). Radi se o tome da se tu "homines parlaputi" kao izaslanici šalju Vlasima da ih nagovore da dođu u Dubrovnik (na pregovore). *Vlah* ovdje može značiti "Rumunj", "Talijan", "Roman" a za Srbe su i Dubrovčani *Vlasi* (još 1200–1230, valjda se misli "Neslaven = Roman", cf. Jireček, *Die Romanen*, o. c., I, str. 34, 35, 102). Najvjerojatnije će biti da se radi o nekoj obližnjoj "rumunjskoj" populaciji, a možda i o slavenskoj populaciji ali "pravoslavne" vjere (za katolike su i pravoslavni "Vlasi"). U svakom slučaju ovdje se ne radi o gradskim dubrovačkim "piljarima" jer, ako se šalje izaslanstvo nekamo u "inozemstvo", tu su i druga zvanja koja su mnogo sposobnija za predstavljanje Republike. *Lexicon latinitatis* (Deanović) ovdje prevodi sa "rječit", dakle odlučeno je da se u izaslanstvo, koje ima "Vlahe" nagovoriti da dođu u Dubrovnik na pregovore, pošalju "dva dobra čovjeka parlaputa", dva "rječita" čovjeka. Ali se ovdje može i korigirati ovaj predloženi prijevod: *šalju se dva dobra diplomata* (za: *homines parlaputi*). O "diplomatu" kao sposobnom *posredniku* kod pregovora govori i naša niže izvedena etimologija leksema *parlabuč*, pa ovdje samo konstatiramo da ovdje (godine 1363) riječ *parlaput* ne znači "piljar" a još manje da ima neko uvredljivo značenje.

5. Dosadašnja tumačenja postanka raguzeizma *parlabuč*:
 - a. L. Zore (*Dubrovačke tuđinke*, 1895, str. 16) bez ikakva posebnog izvođenja veli da dolazi od tal. *farabutto* "varalica" (prenosi isto mišljenje i Maretić, *AR* 9, 1924–1927, str. 652; ovdje navodim da *AR* nema natuknice ove riječi ni sa *far-* ni sa *per-*, v. gore 3, a, b, d).
 - b. Bartoli (*Das Dalmatische*, 1906, 1, 231, 211) misli da se radi o mediteranizmu koji potječe čak iz katalonskoga. Taj se katalonizam širi preko mediteranskih gusara (morskih razbojnika). Katal.-španj. *faraute* i križanje s tal. *farabutt*, ali u značenju "kramar" (usp. u Lyonu *farlaud*, franc. *farlaud* > tal. *falot*), dalo je raguzeizam *parlabut* (-uć). Bartoli misli da je Mediteran jedinstven svijet pa da je jedino tako moguće protumačiti naš raguzeizam. Kako mu fali likvida u ovom

leksemu, mora pribjeći i u Lyon i do riječi *falot* koja dakako nikako ne znači "kramar". Moramo stoga konstatirati da je ova Bartolijeva etimologija s lingvističkog stanovišta potpuno promašena.

- c. P. Skok (*ERHS* 1, 506) prihvaća Zorino mišljenje da leksem dolazi prema tal. *farabutto* "prevarant", i navodi Zorin oblik *farlabuč* te misli da je (zbog *b > p*) došlo do križanja riječi tal. *farabutto* i grč. *ῥωποπόλης* "trgovčić, kramar" (grč. *ῥώπος* "sitna riba [kramarska]"). Nije fonetski izveo križanje obiju leksema. Jedino je završno *-uč* prema *-ut* protumačio kao slavizaciju tipa tal. *imbuto* > hrv. *imbuć*. Zbog umetnutog *l* kojega nema u *farabut* (i grč. *ῥώπος*), mora pribjeći i trećem križanju: lat. *follarus* "vrsta (i dubrovačkog) novca" (cf. *Lexicon latinitatis* 1, 468, koji riječ potvrđuje od 13. st.).
- d. Možemo spomenuti, premda se ne radi o pravom etimološkom istraživanju, da Gelcich i Deanović pomišljaju da se radi o nekoj vezi s lat. *parabola* = tal. *parola*, jer ističu da riječ upravo znači (Gelcich) "millantatore (= hvastavac)", jer se radi o ljudima koji moraju biti "elokventni" kada hvale svoju robu, odnosno da je u izaslanstvo potrebno slati (Deanović) "rječite, govornjive" ljude (v. gore 3, a, b, 5).

6. Etimologija leksema *parlabuč*:

- a. Etimologija koji predlažemo polazi od činjenice da su tereni Cavtata, Dubrovnika (i okolice), jednako kao i otoka Visa pa sve do Trogira, bili iza Pelasta napučeni grčkim etnosom i da se slijedom te činjenice na tom terenu sigurno mogu naći u superstratu mnogi grecizmi. To dokazuje dosada za teren Dubrovnika grčki naziv *Elaphitides* za otok *Lopud*, grčka *vita* u svetačkom imenu *Vlasi* za lat. *s. Blasius*, pa i naziv *Ragusium* za Dubrovnik u starini (cf. V. Putanec, *Naziv "Labusedum" iz 11. st. za grad Dubrovnik*, Rasprave Zavoda za hrvatski jezik XIX, Zagreb, 1993, str. 294-295). Polazeći od te činjenice i od semantema koji u leksemu *parlabuč* nalazimo ("1. trgovac sitne robe, kramar, grajzler, čifta, piljar [žensko: piljarica], 2. posrednik, vrsta diplomata"), mislimo da se u leksemu nalazi jedan od najstarijih grecizama koji se sačuvao u superstratu na našoj obali.
- b. Jedno sam vrijeme mislio i ja da se u leksemu *parlabuč* krije neka izvedenica načinjena prema grč.-lat. *parabola* "riječ" pa sam leksem izvodio od pasivnog participa lat. *parabolatus*: **parabolat* > (*ā > u*, kao u veljotskom lat. *gelatu* > krčki *gelut*, velj. *pluk* prema lat. *placet*, suff. *-anus* = tal. *-ano* > krč. *-un* u *Veclesun* "Krčanin") **par(a)bolat* > (metateza, vokalna harmonija *a-o > a-a*) **parlabut* > (slavizacija)

parlabuč. No, prijelaz $\bar{a} > u$ za raguzejski nije dokazan (Bartoli misli da se u ispravama ne može naći zbog toga što je u njima prevladao utjecaj talijanskoga i mletačkoga dijalekta). No, najjači argument da se etimologija prema grč.-lat. *parabola* ne može prihvatiti jeste u tome što se u potvrdama za ovaj leksem nalaze oblici sa *p* na mjestu *b* u drugima (v. gore 3, a). Oblici sa *p* javljaju se 1363, 1372, 1373, 1402. Na osnovi činjenice da je sigurno da intervokalno *p* može prijeći u *b*, ali da je obratna pojava prijelaza $b > p$ sa stanovišta i slavistike i romanistike nemoguća, morao sam svaku vezu sa grč.-lat. *parabola* napustiti. Potvrda da bi *b* prešlo u *p* ne postoji ni u kojem našem aloglotemu. Jedini primjer, ali u kojem se ne radi o intervokalnom položaju zvučnog *b*, nego o skupini s likvidom, jeste slučaj u leksemu *salbun* koji se u raguzejskom javlja i kao *saplun* "pijesak" (sve prema ie. **bhes-* "trljati", usp. Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, Bern-München, 1959, str. 145–146, i P. Skok, *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, Zagreb, 1950, str. 194, 213, 216, 218, 228). No tu se radi o još starijem predgrčkom raguzeizmu koji se sačuvao kao paralela u oskičkom (Italija, oko 1500. prije Krista) *psaphlom* koji kod nas normalno daje *[*p*]saplun > *saplun*. Dakle, pojava *p* u leksemu *parlabuč* sigurno govori da se ne radi o etimologiji prema grč.-lat. *parabola* "riječ" (usp. tal. *parola*, franc. *parole* "riječ"). Mišljenje o toj vezi temeljilo se na semantici koja se ovom leksemu daje u literaturi.

- c. Bazirajući se na činjenicama koje smo naveli ovdje pod t. 5 i 6, a, b, dolazimo do jednog grčkog leksema koji sadrži značenje "trgovati" i "biti posrednik, posredovati" a koja značenja nalazimo i u našem raguzeizmu *parlabuč*. Već je P. Skok upućivao da bi se u ovom raguzeizmu mogla naslućivati neka veza s grč. *ῥωποπώλης* "kramar, trgovac sitne robe" (v. gore 5, c). Veza postoji ali sasvim drukčija. Polazimo od osnovnog grč. *πωλέω* "1. trgovati, 2. posredovati". Odatle se u grčkom nalaze i izvedenice za agensa (Frisk, Bailly) grč. *πωλητής* "1. davatelj u zakup, 2. revizor računa (državne blagajne), 3. komisar, izaslanik za trgovinu u inozemstvu". Dalja je izvedenica odatle *προπωλέω* "nuditi, trgovati". Premda, dakle, ne možemo rekonstruirati grčki dubrovački dijalekt iz vremena milenij prije Krista, možemo sa sigurnošću uspostaviti prema potvrđenom grč. *προπωλέω* izvedenicu *προπωλητής* (usp. naprijed *πολητής*), sa značenjem "1. zakupitelj (valjda sitne robe, što je normalno u slučaju sitnog trgovca u odnosu prema trgovcu), 2. izaslanik, u diplomat-

skom poslu". Prema tome već u grčkom klasičnom jeziku nalazimo značenja koja imamo potvrđena u nas u superstratu za naš raguzeizam *parlabuč* (v. gore t. 4).

- d. Našu riječ prema tome treba izvoditi kao grecizam ovako:
- A. *propōlētēs* > (latinizacija)
 - B. **propōlētus* (-*tus* je zasvjedočen i kasnije) > (gubitak -s)
 - C. **propōlētu* > ($\bar{o} = u$, tip lat. *sōlariuu* > hrv. *sular*, zamjena grčkog sufiksa -*ētu* sa rom.-lat. -*atu*)
 - D. **propulatu* > (slavizacija, gubitak -u)
 - E. **propulat* > (slavizacija, $o = v$, tip *sōlaru* > hrv. *sōlar* > *slar*)
 - F. **prspulat* (vokalno r potvrđeno, v. gore 3, b) > (metateza likvide)
 - G. **prslupat* > (metateza vokala $u - a > a - u$)
 - H. **prlaput* > (r = ar ili r = er, grafije)
 - I. *parlaput* (1363) i *perlaput* (1402) [izgovor sa *par-* potvrđen od 14. st., i danas tako] > (lenizacija $p > b$)
 - J. *parlabut* / *perlabut* > (slavizacija -*ut* > -*uč*)
 - K. *parlabuč* (1347) / *perlabuč* (1440, 1477, 1493, 1450).
- e. Naprijed smo pod t. 6, d naveli uz pojedine oblike i godine kada se dotični oblik u tekstovima najprije javlja. Ti se oblici javljaju u 14. i 15. st., ali se neki govore i danas. Tako su danas potvrđeni oblici *parlabuč*, *prlabuč*, *farlabuč* (v. gore 3, a, b, c), a i izvedenica *parlabučica* za "piljarica" potvrđena je od Gradića (16. st.) do danas (Skok) pa je sva prilika da se do danas sačuvala samo ova zadnja riječ koja označuje profesiju koju moraju i danas obavljati neke žene na tržišcima i po kućama.
- f. Tako smo gore pod t. 6, d protumačili postanje gotovo svih oblika koji se u povijesno vrijeme javljaju kao varijanta za raguzeizam *parlabuč*. Preostaje nam oblik koji potvrđuje Zore kao *farlabuč* gdje pak moramo pretpostaviti zaista kasno križanje sa aloglotemom u Dubrovniku *farabut* "varalica" ili možda sa aloglotemom *favela* "riječ" ili *favelare* "brbljati" (riječ *favela* ima Benetović, 16. st., cf. R. Bogišić, *Pet stoljeća IX*, 1965, str. 149). Pretpostavci da je za sve oblike trebalo misliti da se radi o križanju sa *farabut* (Zore, Bartoli, v. gore 5, a, b), protivi se upravo to što u Dubrovniku cijelo vrijeme supostoji riječ *farabut* zajedno s riječi *parlabuč*. Ova zadnja je u Dubrovniku postojala davno prije riječi *farabut* koja je siguran talijanizam (mletacizam), koji je u Dubrovnik mogao doći tek iza 10. st. Za supostojanje u Dubrovniku oblika i sa *b* i sa *p* (*parlabuč*, *parlaput*)

govorila bi činjenica da se u Dubrovniku dosta dugo (valjda i danas) nalazio poznati rascjep društva na plemenite (bogate) i pučane (sirotinju): oblici sa *b* moraju da reflektiraju "pučku" adaptaciju grecizma, dok "gospari" zadržavaju stariji oblik naslijeđen od prvotnijih stanovnika Grka i grkomana.

7. U zaključku moramo riješiti pitanje denigracije koju nalazimo u današnjem značenju termina *parlabuč*. Spominje se značenje *varalica*, *hvastavac*, *brbljavac* (v. gore 3, b, c). Razvoj ovog značenja je razumljiv u vezi sa značenjem koje ova profesija ima u društvu (v. gore 4, c), ali se ne može reći da je to značenje supostojalo oduvijek (i u grčkom prije Krista) jer tomu sigurno proturiječe značenja koja se susreću u 14. i 15. st. (v. gore 4, b, 5). To je stanje trebalo u vezi s ovim leksemom postojati cijelo vrijeme u Cavtatu i u Dubrovniku do vremena slavizacije (kroatizacije) grecizma i romanizma na tom dijelu hrvatske obale. U slavenskim ustima gubi se postupno veza sa prvotnim grecizmom pa se leksem počinje dovoditi u vezu (etimizacija > deetimizacija > reetimizacija, cf. autor, *Suvremena lingvistika* 7–8, 1974) s romanizmom *parlare* "govoriti > brbljati" pa odatle dolazi i do značenja "brbljavac > hvastavac > varalica". Ovo se značenje razvija naročito u mjestima oko Dubrovnika (Mljet, Lopud, Cavtat) gdje je ova profesija već davno izumrla ili je nikada nije ni bilo.

8. Zaključno možemo utvrditi da dubrovački leksem *parlabuč*, zajedno sa svim drugim oblicima koji se javljaju kao varijante njegove u potvrdama od 14. st. do danas, predstavlja jedan od najstarijih grecizama na hrvatskoj obali (Dubrovnik). Potječe iz vremena koje seže u doba osnivanja urbane sredine Epidaura (= Cavtat), od prvih naseljenika Grka. Ovi Grci se spuštaju prema Mediteranu oko 2000. godine prije Krista, pa je i naš grecizam ovdje star oko 4000 godina.

Literatura

- AR = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, ed. HAZU, Zagreb 1880–1975.
 Bailly, A., *Dictionnaire grec-français*, Paris 1950, voll. I–II.
 Bartoli, M. G., *Das Dalmatische*, Beč 1906, voll. I–II.
 Frisk, H., *Griechisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1960, voll. I–III.
 Gelcich, G., *Dello sviluppo civile di Ragusa*, Dubrovnik 1884.

- Jireček, K., *Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters*, Beč 1902–1904, voll. I–II.
- Lexicon latinitatis mediae aevi Jugoslaviae*, Zagreb 1975, 1878, voll. I–II.
- Monumenta ragusina*, ed. HAZU, Zagreb 1879, 1882, voll. I–II.
- Pokorny, J., *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, Bern–München 1949–1962, voll. I–II.
- Putanec, V., *Esej o jezičnom znaku i onomastici te antroponimiji u Hrvatskoj*, Zagreb 1976 (separat iz "Leksik prezimena RH").
- Putanec, V., *Naziv LABUSEDUM iz 11. st. za grad Dubrovnik*, Rasprave Zavoda za hrvatskih jezik HFJ 19, 1993, 289–301.
- Putanec, V., *Éléments d'étymisation: étymisation, déétymisation, réétymisation, une contribution à la psychomécanique du langage*, Suvremena lingvistika, Zagreb 1974, vol. 7–8.
- Skok, P., *Etimološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, ed. HAZU, Zagreb 1971–1974, voll. I–IV.
- Skok, P., *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, Zagreb 1950, ed. HAZU, voll. I–II.
- Stari pisci hrvatski*, ed. HAZU, Zagreb 1869, ss.
- Zore, L., *Dubrovačke tuđinke*, Beograd 1895 (= *Spomenik SAN*, nro 26).

18. Etimologija hrvatske riječi *šljunak*

1. Kao referent pijesak je u svih naroda svijeta postojao oduvijek u jezičnoj svijesti. Služio je uz ostalo za bacanje, brisanje, trljanje, ravnovjesje, usporavanje kola nizbrdo, otežavanje brodova i sl. Stoga Indoevropljani za taj referent imaju zajednički, dobro dokumentirani, korijen koji liči gotovo na neku onomatopeju svojim konzonantima ("čuje se kod trljanja"). To je korijen *bhes- "trljati" (Pokorny): ai. *bābhasti* "zerkaut", *bhásman*. "Asche", ai. *psāti* "verzehrt", grč. *ψαίω* "sjeckati", *ψῆφος*, *ψάμμος* "pijesak", *ἄμμος* / *ἄμαθος* "pijesak", alb. *fshin* / *pshin* / *meshin* "kehre aus, dresche", lat. *sabulum* (< *bhsbhlo- "pijesak"), njem. *Sand* < *Sant* (*samtho-), toh. A *päs-* "ausgiessen, besprengen", het. *paššilo-* "Kieselstein". Odatle najvjerojatnije i slav. *pěsŭkъ* gdje je prvotni *bhes- pomiješan s *pēs-"puhati", prema P. Skoku "ono što se može otpuhnuti". Ovdje ću dodati i svoje mišljenje o etimologiji ove riječi (*pijesak*). Prije svega, zaista u ie. jezicima postoje bliske alternacije u korijenu koji označuje ovaj referent. To su korijeni *bhes- i *pes-. Stoga moramo zaključiti da se u stvari radi o prajezičnom izgovoru zvučnih i bezzvučnih konzonanata. Isto tako, vi-

dimo da u korijenu **bhes-* (i **pes-*) kod izvedenica u raznim jezicima nalazimo na nejednaku sufiksaciju pa to dokazuje, jer je referent iz vremena početaka ljudskoga roda, da je prvotno sam korijen označivao pojam "pijesak". Razvojem kulture (i jezika) svaka ie. grupa vrši "svoju" sufiksaciju. Najbolje sačuvanu osnovu **bhes-* nalazim u grčkom: grč. *ψάω / ψαίω* "ribam, mrvim" jer se od pravremena čišćenje i ribanje vrši "pijeskom". Moje je mišljenje da je ista osnova u slavina proširena sufiksom *-ēsū* koju imamo u sveslav. *grieh* (< **ghroiso* > **grēsū* > *grěchъ*) i *mijeh* (< [Pokorny] **moisos* "ovca, koža, šlauf, torba" > stind. *měša* m. "nerast", avesta *maēša* "nerast, ovca"). Dakle: **bhes-* > **bhēsēsū* > **bhsēsū* > (asimilacija *bs* > *ps*) **psēsū* > (deminucija) **psēsikū* > (disimilacija *s-s* > *θ-s*) *pēsīkъ*.

2. Riječ *šljunak* AR (17,699) potvrđuje ovako:

- a. *šljun* "prud, šljunak" (samo Šulek)
- b. *šljunak* "kamičak, oblutak, gruh" (Srijem, Bačka, Šulek ["Kies"], Broz-Iveković, potvrde i Orfelin 1783, Obradović 1783, Radičević 1880, dijalektalno još Otok u Slavoniji te Bebrina [ovo Ivšić]).
- c. *šljunčić* (Popović 1852).
- d. *šljunkovit* (Bolić 1816, Popović 1852).
- e. za Vojvodinu (slavenosrpski) V. Mihajlović u *Gradi* (II, god. 1974) potvrđuje *šljunak* od 1767, *šljunkovit* 1814, *šljunkovast* 1802.

3. Prema tome može se tvrditi da je prvotno riječ *šljunak* locirana na području sjeveroistočne Hrvatske, u Slavoniji i u Vojvodini. Nije u starini potvrđena u Dalmaciji, Bosni, Hrvatskom Primorju, Istri te u kajkavaca.

4. U 19. st. uslijed razvoja tehničkih znanosti, kraj mnogih termina koji označuju sitne oblike kamena (*prud, sprud, pijesak, piljak, bubulj, zgura, šljaka, skalja, oblutak, obuljak, sip, gruh, pržina, bjelutak, salinac, salutak, salitak, tucanik, šodar, šudar, šoder, babica, boban, piljak, bubulj* i sl.), riječ je postala dio književnog standarda (kajkavski leksikografi Belostenec i Jambrešić [1740, 1742] lat. *sabulum* parafraziraju još uvijek kao "debeli pesek" i "zrnasti pesek", a Belostenec s. v. *arena* uvodi dalmatinizam *salbun*, u hrv. registru to je *salpun*, uz *pržina*, s. v. *pesek*):

A. Za vrijeme "ilirizma" bilježe je:

- a. Mažuranić-Užarević (1842): *Kies* = *šljunak, piljak*.
- b. Drobnić (1846–49): *šljunak* = *Kies*
- c. Veselić (1853): *šljunak* = *größer Sand, Schotter, Kies*.
- d. Šulek¹ (1860): *Kies* = *šljunak, piljak, salutak*.

Kiessand = *šljunak*.

Šulek² (1874-1875): *šljunak* = *salutak, bubulj, Kies, Kiesel*

B. Danas:

Dabac¹ (1969): *šljunak* = *Kies*.

Dabac² (1969): *Kies* = *šljunak, kremeni pijesak* (ima i: *fini šljunak, krupni šljunak*).

Anić (1994²): "sitni komadići stijena koje nanosi tekuća voda ili su dobiveni drobljenjem stijena, upotrebljava se kao građevinski materijal".

5. Problem etimologije riječi *šljunak* uglavnom je nedirnut. AR (17, 699) ne donosi etimološkog podatka. Skokov ERHS (III, 405) donosi potvrde s izvedenicama prema AR i navodi zašto je došlo do širenja riječi u književnom jeziku: prestiž "Vukovog" jezika (trebalo bi reći "vukovskog") potisnuo je stari termin *prud*. Jedino V. Mihajlović u *Gradi* (II, 784) pokušava tumačiti postanje ove riječi: on je izvodi od njem. *Schotter* od koje njemačke riječi dolaze u nas germanizmi *šoder, šudar* (cf. Skok, ERHS III, 405). Njemačka riječ osim semantema nema ništa zajedničko s riječi *šljunak*. A. Gluhak u *Hrvatskom etimološkom rječniku* (Zagreb 1993) nije ni dotakao etimologije riječi *šljunak*.

6. Kako riječ *šljunak* nema paralele u slavinama, a potvrđena je samo na liniji klasične Panonije, mora se uzeti da može predstavljati neku supstratsku panonsku riječ.

7. Mediteranska riječ *sabulum* "pijesak" javlja se u Romaniji u dva vida (cf. REW):

A. lat. *sabulum* > tal. *sabbia*, frc. *sable*, port. *saibo*, na jugu Francuske *sabulum* > *sabellum* > *savel*.

B. lat. augmentativ *sabulo*, gen. *sabulonis* (Varon) > mlet. *sablun*, tal. *sabbione*, engad. *sablun*, furl. *savulon*, frc. *sablon*, katal. *sauló*, španj. *sablón*, lomb. *sabiona*. Izvedenica na -on(e) manjka na jugu Italije. Za starodalmatski (Bartoli II, 220, 247, 300, 306) potvrđeni su oblici: *salbaun, sabiun, sabiiiaun*, toponimi *Salbunara* (Dubrovnik), *Salbonera* (1710, Krk), dijalektalno na Rabu i u Splitu *salbun, saplun* (Dubrovnik, 16. st., značenje i "sapun"), *sapun* (Kotor, Ugljan, Zadar, potvrda iz 15. st.). Dubrovačko značenje "sapun" podsjeća na prvotno čišćenje i pranje u Indoevropljana s pomoću vode i pijeska (sitan pijesak

se nanosi na predmet pranja te se vodom i ribanjem odstranjuje prljavština) a to dokazuje i navedeni osnovni korijen **bhes-* "trljati". P. Skok u *ERHS* (III, 181) donosi *sablun*, *salbun*, *sabun*, *sambun*, *sanbun*, u Dubrovniku sa *b > p* *saplun*, *salpun* (u slov. *sablun* [Notranjsko]). Oblici sa *p* mjesto *b* koji se susreću na uskom terenu Dubrovnika, Mljeta i Lastova (*saplun* [Dubrovnik, Lastovo], *salpun* [Belostenec !], *Saplunara* [Mljet] za *Salbunara* na Visu, cf. P. Skok, *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, registar 194, 213, 216, 218, 228) predstavljaju najstariji oblik koji se nalazi u Oskia u Italiji sa *f* koji se u nas normalno javlja kao *p*: (Oski) *psaflon* (< ie. *bhes-* "trljati") > [*p*]*saplun* (> *Saplunara*) > (asimilacija prema sonantu) *sablun* > (metateza) *Salbunara* (Vis), *Salbonera* (Krk). Dakle se ne radi o križanju riječi *sablun* sa *sapun*. Ovo su oblici koji predstavljaju najstariju "mediteransku" riječ koje je oblik prvotniji od naših i talijanskih kasnijih oblika nastalih asimilacijom prema sonantu i metatezom likvide pred dentalom. Slično su nastali i ostali oblici koje navodi P. Skok. Sve dokazuje da je prvotna augmentativna izvedenica na *-one* i u nas prevagnula nad kraćim prvotnim oblikom *sabulum* (P. Skok misli da je *-un* iz prvotnog vulg.-lat. *sabulum*; trebalo je reći da je od izvedenice koju imamo u tal. *sabbione* gdje se miješa *sabbia* i *sabulone*).

8. Dakle je sigurno da je na liniji Interamnija (Istok) i u današnjoj Hrvatskoj zasvjedočen lat. oblik *sabulone*, ne kraći oblik *sabulum*. Sada imamo u rumunjskom jednu seriju riječi koja točno odgovara dužem navedenom obliku. To su (navodi ih Barcianu):

a. *șurlă* "Reibsand".

b. *șurluêsc* "reiben, ausreiben (den Zimmerboden)".

Držeći se refleksa lat. *s-* > rum. *ș-* (npr. lat. *septem* > rum. *șapte* / *șepte*, lat. *salina* > arum. *șuliră*, *șaliră*, *șiliră*) te rotacizma možemo ustanoviti da rumunjska riječ dolazi od vulg.-lat. *sabulon(e)*: rum. *șurlă* < **șlură* < (s rotacizmom) **șluna* (femininum s naslonom na f. *peatră* "Stein") < *sabulon(e)* gdje se moraju pretpostaviti oblici **șeblun* ili **șevlun* te sinkopa u *șlun-* koji imamo u *șljunak* (*-ak* je sufiks), oblik stariji od oblika s rotacizmom koji imamo u rumunjskom. Palatalizacija u *șljunak* je sekundarna po tipu *slivoa* > *șljivoa*. Dakle naša riječ *șljunak* predstavlja sa svojim *ș-* "rumunizam" iz vremena kada u "rumunjskom" još nije prevladao rotacizam.

9. Ovu jasnu etimologiju zamućuje međutim situacija u mađarskom jeziku u vezi sa sličnom riječi ali gotovo istog značenja. Rumunjsku riječ *şurlui* "1. pijeskom istrljati, prati, čistiti, 2. preneseno: iššimpfati, ispsovati, 3. zabremzati, zakočiti kolo (kod nizbrdice)", *şurlă* "Reibsand" izvodi L. Tamás (*Etymologisches historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*, Budimpešta 1966) iz mađ. *súrol* "čistiti, ribati", a ovo iz njemačkoga *scheuern* "ribati". Trebalo je obrnuto tvrditi da su Mađžari u 9. st. u Panoniji našli romanizam koji imamo danas u rumunjskom *şurlă* i našem *šljunak* te su ga preuzeli u svojim tvorbama. Od mađ. *súrlódas* "trenje", *súrlódik* "trti", lako se dobivaju oblici gdje se javlja i *súrol* "ticati, trti, ribati". Za mađžarsku seriju riječi i L. Kiss u *A magyar nyelv történeti etimologiai szótára* (III, 620–621, 1976) navodi da joj je etimologija sporna. Dakle, naše je mišljenje da je mađžarska riječ posuđena iz nekog rumunjskog oblika a ne da je rumunjska riječ došla iz mađžarskoga. Što se tiče veze s germanskom riječi, to ostavljamo za kasnije promatranje.

10. U zaključku možemo kazati da je naša riječ *šljunak*, zatečena u Panoniji, vrlo stari romanizam što naročito dokazuje činjenica što u njoj imamo početno *š-* koje podsjeća na rumunjsku riječ, ali nemamo rotacizma koji se nalazi u današnjem rumunjskom obliku. Znači da je naša riječ postojala na prostoru Interamnija u vremenu rimskog carstva i da su je tu zatekli i prvi Slaveni (Hrvati i ostali) a preuzeli su je i kasniji Romani (Rumunji). Ostaje za proučavanje i problem ne radi li se u osnovnoj riječi *sabulone* o nekom predromanskom pelastičkom prežitku s prostora Mediterana koji imamo potvrđenog u današnjoj latinskoj riječi. Ako prihvatimo naše izvođenje etimologije riječi *šljunak* i rum. *şurlă* od lat. *sabulon(e)*, onda smo dobili još jedan stari panonski romanizam iz vremena prvih dodira rimske civilizacije sa stanovnicima Panonije. Išao bi taj romanizam u grupu u kojoj se nalaze riječi *filarka* i *piljarica*, riječi iz vremena rimskog carstva koja se našla na rimskom limesu, jednako u Germaniji kao i na limesu u Panoniji (cf. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik* 13, 1987, usp. V. Putanec, *Ubikacija klasičnih toponima SISOPA i SOROGA u Zagreb i pitanje prisutnosti Slavena na Balkanu u 1. st. naše ere*, Zagreb 1992).

Literatura

AR = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, izd. HAZU, Zagreb 1880–1975.
S. P. Barcianu, *Dicţionar român-germân şi germân-român*, I, Sibiu 1900.

- M. G. Bartoli, *Das Dalmatische*, Schriften der Balkankommission, I–II, Wien 1906.
- V. Dabac, *Tehnički rječnik*, I–II, 1969, 1970.
- J. Drobnić, *Ilirsko-njemačko-talijanski mali rječnik*, Beč 1846–1849.
- A. Gluhak, *Hrvatski etimološki rječnik*, Zagreb 1992.
- L. Kiss, *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*, Budimpešta 1967–80.
- I. Mažuranić – J. Užarević, *Deutsch-illyrisches Wörterbuch*, Zagreb 1842.
- V. Mihajlović, *Građa za rečnik stranih reči*, Novi Sad 1972–1974.
- J. Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, Bern-München 1959.
- V. Putanec, *Etimološki prinosi...2. filarka, piljarica*, Rasprave Zavoda za hrvatski jezik 13, 1987.
- V. Putanec, *Ubikacija klasičnih toponima SISOPA i SOROGA u Zagreb i pitanje prisutnosti Slavena na Balkanu u 1. st. n. e.*, Zagreb 1992.
- REW = Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1935.
- P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb 1971–1974.
- P. Skok, *A propos du nasalisme et du rhotacisme roumaino-albanais*, Arhiv za arbanasku starinu, jezik i etnologiju II, 325–340.
- B. Šulek, *Deutsch-kroatisches Wörterbuch*, Zagreb 1960.
- B. Šulek, *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja*, Zagreb 1874–1875.
- L. Tamás, *Etymologisches historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*, Budimpešta 1966.
- R. V. Veselić (= Fröhlich), *Rječnik njemačkoga i ilirskoga jezika*, I–II, Zagreb 1853, 1854.

19. Etimologija hrvatskog regionalizma *tajka "rub, zarub, porub"*

1. Za pojam "rub, kraj, okrajak" postojao je u svih Slavena i u Litavaca korijen **romb-*: osnova je značila od "rezati, sjeći" (usp. u nas: *odrubiti*) do "kraj, okrajak", s izvedenicama u značenju "porub", u Rusa i Ukrajinaca "loša odjeća, prnje", u rus. *rubaha* (kao u nas *rubaća*), lit. *rùobs* "rez, zarez", *rùobīt* "(u)rezati, zarezati", *ruĩbas* "1. ožiljak na drvetu (prvotno "urezom dobiven ožiljak"), 2. porub u gaća, 3. široki porub", *rumbúoti* "obrubiti". Postoji i u germanskom: srvnjem. *rumpf*, nvnjem. *Rumpf*; isl. *rumpur* "trtica, zadnjica". Preko značenja "odrezani dio" dobiva se značenje "1. trupac,

deblu, panj, 2. truplo (bez glave i udova)". Pojam se dakle opisuje sa "rezati > urezati > kraj > rub > porub (ovdje kod baratiranja tkaninom)". Budući da se radi o kulturi šivanja, razvojem civilizacije dolazi do posuđivanja termina u vezi s načinom obrade tkanina.

2. Na terenu turskog jezičnog utjecaja (Bosna, Srbija, Bugarska i sl.) javlja se turcizam *peš* (< tur. *peş* < perz. *piš* "1. sprijeda, 2. prednja strana": (AR) *peš* "1. prednji kraj haljine, skut (za prednji dio ječermu, "turska" Hrvatska), 2. prednji dio gunja, tj. zimske gornje haljine muške (Sarajevo), 3. na gaćama kuda svitnjak prolazi, 4. presamićeni kraj na prsima u anterije ili džemadana, 5. (općenito) prednjica, skut", odatle *pešlija* "džemadan ili anterija koja ima peševe (presamićene skutove)").

3. Slično kao što se na terenu turskog jezičnog utjecaja javlja navedeni turcizam nailazimo u Hrvatskoj na jedan drugi neobičan aloglotem. To je regionalizam *tajka* koji u AR znači:

- a. *tajka* "1. vodoravan rub, šav, nabor, zarub na suknji ili na hlačama, 2. tako zovu šav kad se podvinu hlače ili rukavi da se skrate (Mažuranić, za Topusko), 3. (Prigorje) zarub kroz koji je provučen svitnjak gaća, 4. falde na suknji (:eno četiri tajke na suknji, sva je kiklja od tajki, Lika)".
- b. *tajkati* "nabirati, praviti bore, nabore na suknji (Lika)".
- c. *tajkanje* n. "pravljenje nabora na suknji (Lika)".
- d. *tajkanica* f. "narezuckana, nareskana odjeća, haljina (Vitezović u *Lexicon* -u: lat. *segmentata vestis* = nastrižena suknja, franžatnica, tajkanica, frapanica)". Isti leksikograf ima i drugih potvrda za ovu riječ, među njima *succingere vestem muliebrem* = *potajkati, podtajkati*.
- e. *potajkati, podtajkati* v. d.

Ovim potvrdama dodajem potvrdu iz Krašića u Hrvatskoj: tu se umjesto *tajka* govori *otajka* (na gaćama, za *brdišnjik* = *učkur, svitnjak*) a u selu Brezarić kraj Krašića govori se i *zaotajka* f. "zarub na gaćama u koji se uvlači gaćnik, svitnjak". Krašićki oblik presumira da je načinjen prema oblicima **otajkati* "učiniti tajku, ili tajke u toku šivenja tkanine", odatle deverbal *otajka* f., te prema tipu *rub > zarubiti* i **zaotajkati* "načiniti otajke, ili otajku u toku šivenja tkanine", odatle brezarićki deverbal *zaotajka*. Krašićki oblici prema tome potvrđuju da je u terminologiji šivenja postojao i niz *tajka > *otajkati > otajka, *zaotajkati > zaotajka*, niz koji AR u svojim potvrdama nije zabilježio.

4. P. Skok u *ERHS* 3, 435 navodi gotovo sve potvrde koje nalazimo za riječ *tajka* u AR (čak i prvu potvrdu iz Vitezovića) a usto navodi i potvrdu za žumberački ikavski govor *tajka* "orub u gaćama u koji se udija gašnjak, učkur" te da riječ postoji i u slovenskom: *tajka* "rob pri ženskem krilu". No ne navodi dakako prefiksirane oblike koje nalazimo u Krašiću (*otajka*, **otajkati*, *zaotajka*, **zaotajkati*) a ni oblik koji AR bilježi za Skopsku Crnu Goru: *utajka* "kecelja (izotkana od vune, obojena)". Ako je ova riječ u vezi s našom *tajka*, onda bismo morali za *utajka* presumirati glagol **utajkati* (kao **otajkati*, v. naprijed) "načiniti tajke" pa odatle izvoditi de-verbal *utajka* (o kecelji). Ako je tako, onda bi makedonski oblik bio važan indikator za našu etimologiju o kojoj govorimo niže. Nakon svega pak što je naprijed izneseno, izlazi da je regionalizam *tajka* sačuvan na uskom jezičnom prostoru u Hrvatskoj, tj. na prostoru Krka (Vrbnik), Senja (Vitezović), Like i Prigorja, u Sloveniji na još užem prostoru Bijele Krajine (Metlika, Črnomelj) koja je do 15. st. bila u sastavu zagrebačke biskupije pa potvrdu iz Slovenije možemo pribrojiti potvrdama iz Hrvatske, tj. riječ je zabilježena na vertikalnoj liniji *Krk - Karlovac*, i ne prelazi sjevernije od Save.

5. Dosad su dane o riječi *tajka* dvije etimologije. P. Skok u *ERHS* 3, 435 polazi od činjenice što se radi o porubu i učkuru koji *ulazi* u taj porub i smatra da se radi prvotno o glagolu *zataknuti / utaknuti* (svitnjak, učkur) u *porub* pa etimologiju izvodi od osnove **tək-* i sufiksa *-bka* s time da je **tčbka* dalo *tajka* tako što je došlo do disimilacije *č > j* po tipu *vojke* "uzde" < **vođke* < *vođica* (ima i potvrda disimilacije za *vočka* (biljka) > *vojka*, v. AR), tj. *tajka* bi bila "ono što se utakne" u presamićeni gornji kraj gaća. Druga je etimologija dana u AR. Ona polazi od tal. *tacca* "1. rez, zarez, 2. oznaka na komadima tkanina, 3. nazubljenje oštrice (noža, i sl.)". DEI izvodi tal. *tacca* iz germ. *taikna-* (fin. *taika*), got. *taikn*, njem. *Zeichen*, stsas. *tēkan*, sve "znak", REW iz got. *taikka* "znak". Izvođenje iz germanskoga potvrđuje i tal. *taccare* "označiti tkaninu": Ie. je osnova **deiġ-* / *doiġ-* / **doiġ-* "pokazati". Od zadnjeg navedenog koradikala izvodi Pokorny got. *taikns* "znak > čudo".

6. Skokova etimologija šepa u tome što **tčbka* nije potvrđena u drugih slavina a pretpostaviti je da je *porub* i *zarub* kao pojam i termin postojao i u praslavenskom. S druge strane, refleks za poluglas u **tčbka* bio bi *a* ali upravo potvrda iz Vrbnika tražila bi refleks *e* ako bi se radilo o vrbničkoj indigenoj riječi: usp. u Vrbniku za *v/b* riječi *semrt*, *če* "ča", *menje*

za *manje, dolec, zdenec, vrutek, meгла, steklo, deščica, deska, bet za bat, sveki za svaki* (cf. Strohal, *Dijalekat grada Vrbnika*, Rad HAZU 199, str. 78-79). Dakle bi *tajka*, ako prihvatimo Skokovu etimologiju, trebala glasiti u Vrbniku **tejka* ili **tečka*. Osim toga, kod ove etimologije treba pretpostaviti disimilaciju *čk > jk* koja je rijetka u našem jeziku a u *vojke* moramo misliti i na refleks *đ > j* u čakavskom (i kajkavskom) pa tu i ne mora postojati disimilacija tipa *čk > jk* koja se postulira u ovoj etimologiji (zaista ipak postoji i slučaj *vočka > vojka*, v. AR).

7. Prema tome ostaje nam jedino etimologija iz romanskoga, tal. *tacca*. Tu pak moramo tumačiti pojavu diftonga *ai* za tal. kratko *a* koja nigdje drugdje nije potvrđena: prije bismo za kratko *a* u ovom slučaju mogli očekivati poznati refleks *o* (**toka*!). Nevjerojatno je da se u našem slučaju radi o germanizmu gotskog porijekla gdje zaista diftong postoji ali ako bismo mislili na neki vrlo rani gotizam, on bi u tako rano vrijeme dao za gotsko *ai* refleks *oi* pa nam stoga i etimologija iz germanskoga otpada i preostaje nam da za riječ *tajka* tražimo neku drugu etimologiju.

8. Kao u našem slučaju diftong *ai* nalazimo zaista u starodalmatskom za *ē/ī*: a) za *ē*: *meco > majk, sega > saiga, vena > vaina, credo > kraid*, b) za *ī*: *dico > daik, amico > amaik, spica > spaika*. Naš bi dakle leksem zaista mogao predstavljati predoblik *tēca* koji iza 11. st. u nas (ako mislimo da se *ē/ī* u starodalmatskom razvijaju paralelno) prelazi u *taika* (cf. V. Putanec, *Pri-lozi za proučavanje diftongacije u dalmatskom*, 1. apelativi *benja* i *bojana*, te prezime *Benja-Kožičić*, *Filologija* 16, 1988, 131-136). Radilo bi se o romanizmu grčkoga porijekla u hrvatskom jeziku (iz vremena prije utjecaja mletačkog dijalekta koji uvodi lenizaciju koja bi izvela od *teca > tega*, iz vremena prije oko 1000. godine): rom. *tēca* < grč. *θήκη*. Grčka riječ prema Baillyu (osnova od *τίθημι* "staviti") znači: "1. škatulja, kovčeg, kasa u koju se sprema blago, zlato, srebro, novac, 2. kovčeg, sanduk za mrtvaca, grob". U latinskom grecizam znači (prema Gaffiotu): "1. tok, korice, futrola, navlaka, 2. košuljica, pljeva (u žitarica), 3. kovčeg". U kasnijem romanskom značenje varira u "navlaka za jastuk", "ljuska, mahuna u graha", uz prvotno "korice, nožnice, futrola" te "tok, korice (za mač)". U rumunjskom *teacă* znači prvotno "navlaka, futrola", u albanskom prošireno *thékë* "frandža, ukras (na tkanju)".

9. Ako pogledamo na naša značenja ove riječi, sva se mogu svesti na "zarub, porub, nabor" kao "zadebljanje načinjeno presamićenjem ili ša-

vom", tj. kao neke vrsti "tok, futrola", upravo "tip male navlake, futrole", slično "košuljici" na grahu. Dakle bi grecizam u nas, slično kao u Romarniji, bio ograničen na termin u kućnoj radinosti na području terminologije šivanja, švela. Ostatak tog variranja značenja početnog grecizma imamo i u albanskom gdje se onaj dodatak kod šivanja javlja kao "ukras, frandža" (usp. i u Vitezovića *tajkanica* = *franžatica*, v. naprijed točka 3). Moglo bi se dakle uzeti da je grecizam postojao već u Ilira (odatle u albanskom te u Skopskoj Crnoj Gori gdje je mogao doći i preseljenjem Crnogoraca u Makedoniju) a mi smo ga preuzeli u terminologiji šivanja preko jezika ilirskoga pučanstva gdje je prvotno mogao imati značenje kao u grčkom i latinskom te romanskom a kasnije se značenje reduciralo na uže područje kao u nas i u Albanaca. Ako se tako izvede etimologija našeg regionalizma *tajka*, onda se može i za oblik *utajka* tvrditi da je nastao iz nekog "ilirskog" supstrata iz grecizma *thēca* < grč. *θήκη*, što bi onda značilo da je starodalmatska diftongacija za *ē* zahvaćala dosta široko područje ako se ne bi uzela u razmatranje i mogućnost da se radi o nekom seljenju pučanstva s terena Crne Gore na teren u Makedoniju.

10. U zaključku ponavljamo da regionalizam *tajka* i izvedenice predstavljaju grecizam lat. (rom.) *thēca* < *θήκη*, s normalnom starodalmatskom diftongacijom *ē* > *ai*. Dakle otpada problem odakle *aj* u *tajka*, ako se riječ izvodi od tal. *tacca*, odnosno odakle *aj* ako se *tajka* izvodi iz slavizma **ťčьka* > **tačka*. Riječ bi prema tome pripadala među grecizme koji su se sačuvali na području Hrvatskog Primorja i Istre iz vremena grčkog utjecaja na hrvatski jezik tipa *drmun*, *pedepsati*, *komarda*, *koludar*, *vidulica* i sl. (cf. Jireček, *Die Romanen* 1, 90, Bartoli, *Das Dalmatische* 1, 235, 272, P. Skok, *Slavenstvo i romanstvo* 23, 32, P. Skok, *Sur l'élément grec de l'ancien dalmate*, *Revue de linguistique romane* 19, 1955, 227–230, V. Putanec, *Etimološki prinosi*, *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik* 14, 1988, 157–160). Prvotno je značenje riječi *tajka* "ono zadebljanje na rubu, zarubu, naboru" kod šivenja, a ne "zarež, urež", "znak" kao što bi se očekivalo ako se etimologija izvodi iz germanskoga ili talijanskoga. Budući da se riječ *tajka* ne javlja drugdje u Hrvatskoj, mora se uzeti da se na tom terenu nalazi jedna od najstarijih (zbog grecizma) i prvotno najmanje homogena slavenska (hrvatska) etnička zajednica (da je bila homogenija, postojeći u većoj i čvršćoj skupini, ne bi u njoj prevladao grecizam kad je imala svoj slavizam *rub*, *porub* i *zarub*, i sl.). Aloglotem je zamijenio sveslavensku i praslavensku te baltoslavensku riječ **rombos* > *ꝛobъ* > *rub*.

Razlog za prihvaćanje aloglotema može biti i u tome što su Hrvati taj aloglotem na terenu, na koji dolaze, zatekli i tako preuzeli.

Literatura

- AR = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, izd. HAZU, Zagreb 1880–1975.
A. Bailly, *Dictionnaire grec-français*, Paris 1950.
S. P. Barcianu, *Dicționar român-germán și germán-román*, I, Sibiu 1900.
M. G. Bartoli, *Das Dalmatische*, Schriften der Balkankommission, I–II, Wien 1906.
DEI = *Dizionario etimologico italiano*, ed. C. Battisti, G. Alessio, Firenze, 1948–1957.
ERHS, v. Skok.
H. Frisk, *Griechisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1960–1972.
F. Gaffiot, *Dictionnaire illustré latin-français*, Paris 1934.
C. Jireček, *Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters*, Beč 1920, 1904.
A. Leotti, *Dizionario albanese-italiano*, Roma 1937.
J. Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, Bern-München 1959.
V. Putanec, *Prilozi za proučavanje diftongacije u starodalmatskom*, *Filologija* 16, 1988, 131–136.
V. Putanec, *Etimološki prinosi*, *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik* 14, 1988, 157–160.
REW = W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1935.
P. Skok, *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, Zagreb 1950.
P. Skok, *Sur l'élément grec de l'ancien dalmate*, *Revue de linguistique romane* 19, 1955, 227–230.
R. Strohal, *Dijalekat grada Vrbnika*, *Rad HAZU* 199, 1913, 67–152.
A. Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom*, Sarajevo 1973.

20. **Etimologija hrvatskih i slovenskih riječi žohar i šoher, te prezimena (Hrvatska, Slovenija) Žohar (Šohar) i Žoher (Šoher)**

1. Upravo je čudno što često gotovo posvudašnje i najobičnije riječi, od kojih su neke ušle i u književni standard, nisu zabilježene u leksikografskim priručnicima, a kad se radi o etimologiji, situacija je još

teža: ne nalazimo ih objašnjene u standardnim etimološkim priručnicima. Opisanoj situaciji imamo u slučaju naših riječi *žohar* i *šoher*.

2. Za prvu od ovih riječi hrvatski "Brehm" (izdanje N. Fink, Zagreb 1937) navodi sinonime *hodalica* i *tekalica* i veli za *žohare* da su "vrlo nezgodna gamad koja se zavlači u kuhinju, pekarnice i sobe". Isti autor navodi tri vrste žohara: 1. *njemački žohar*, *rusa*, *rus*, smeđe je boje, lat. *blatta germanica*, 2. *obični žohar*, *buba švaba*, *kuhinjski ščurek*, crne je boje, lat. *blatta orientalis*, 3. *laponski žohar* (živi u šumi). Rječnik SANU navodi natuknice *žohar*, za ženku *žoharka*, deminutiv *žoharčić*, pejorativno o kući *žoharnica*, dijeli ih na *smeđi*, *nemački*, *švapski žohar* koji je zvan i *bubarusa*, te *crni žohar* (lat. *blatta orientalis*) koji se zove i *bubašvaba*. Isti izvor navodi i prijenos na ribu (prema *Rad HAZU* 118, 18). Pleteršnik za slovenski navodi *žohar* "1. kuhinjski žohar, *blatta orientalis*, 2. popac, cvrčak". AR s. v. *žohar* kaže da se govori u Hrvatskoj i Sloveniji, od leksikografa da je zabilježen samo u rukopisnom Vitezovićevu rječniku (s. v. *scarabaeus pilularis* = *zlatar žohar*). U kajkavskoj književnosti riječ je zabilježena od 1674 (Habdelićev "Prvi oca našega Adama greh", str. 74). AR s. v. *rus* ne spominje značenja za kukca. Riječi *žohar* ne spominje kao natuknicu Skokov ERHS (on ima samo u tumačenju značenja s. v. *skarambež* riječ *žohar* i *crni žohar*), Mihajlović u *Gradi*, rječnici germanizama Schneeweis (1960) i Striedter-Temps (1958), rječnici tuđica Vujaklija (1954²) i Klaić (od 1958). Belostenec (1740) za lat. *blatta* navodi kukce u vezi sa pčelom, knjigama, odjećom, brašnom, ali nema u značenju insekta koji Brehm zove *Blatta orientalis* i *Blattella germanica*. Isti autor s. v. *melolontha* i s. v. *scarabaeus* govori o *govnovalju*, s napomenom da je to u Dalmaciji *skorovača* za koju P. Skok ERHS (3, 257) zaista navodi da je to *žohar* (za *skarabeža* u Vetranića) i *crni žohar* (za *skarambeč* u Crnoj Gori), ali i *govnovalj* i *popić*. Riječ *govnovalj* je *balegar*, njem. *Mistkäfer*, i nema ništa zajedničko sa *žoharom*. Od "ilirskih" rječnika riječ *žohar* imaju Mažuranić-Užarević (1842) i Veselić (1854), oba s. v. *Schwabe*, te Drobnić (hrv.-njem.--tal., 1846-1849).

3. Riječ se javlja i u antroponimiji (kao nadimak koji postaje prezime). U Hrvatskoj prezime *Žohar* (cf. *Leksik prezimena RH*, 1976) postoji s najvećim brojem nosilaca u Lanišću kod Čazme, nešto u Podunavlju. U Sloveniji prezime *Žohar* postoji na dosta širokom potezu (ima ih više nego u Hrvatskoj): Laško, Celje, Konjice, Maribor (i okolica), Slovenjgradec, Murska Sobota, Litija. Postoji i prezime s neadaptiranim *-er*: *Žoher* se sreće u Mariboru i Celju (za sve cf. *Začasni slovar slovenskih priimkov*,

Ljubljana 1974), gdje imamo i *Šoher* (Celje, okolica), *Šohar* (Lendava, Murska Sobota); u Hrvatskoj *Šohar* (Ludina, Strahiminec, Zagreb). Ovamo bi moglo ići i prezime *Šuker* (Petrinja, okolica Vinkovaca) ako je o > u te k od h po tipu njem. *Sparherd* "štednjak" > *špaher* (Krk) > *špaker* (Punat): *Šoher* > *Šoker* > *Šuker*. Prelazni bi oblik predstavljalo i prezime *Šuhar* (okolica Županje).

4. Druga od u naslovu navedenih riječi susreće se u Hrvatskoj u gradskim sredinama, uglavnom u sjevernoj Hrvatskoj. Za osobu koja je "prljavo škrt" reći će se da je *šoher*. Ni ove riječ nema ni AR, ni Mažuranić (*Prinosi*), Vujaklija (1954²), Klaić (1974). Nema je ni Anić (1995²), kao ni rječnici germanizama Schneeweis (1960) i Striedter-Temps (1958). Riječ pripada gradskom argou koji se dakako može širiti i u druge sredine.

5. U naslovu članka spojili smo obje riječi zbog toga što obje imaju takoreći istu etimologiju. Kako one ili nisu uopće registrirane u leksikografskim priručnicima (*šoher*), ili su registrirane (*žohar*), tako ne postoji ni etimološko izvođenje njihovo. P. Skok u ERHS spominje riječ *žohar* samo u semantičkom objašnjenju riječi *skarambež*, nema ni natuknice, ni etimologije riječi *žohar*.

6. Riječ *šoher* gotovo u istom obliku nalazimo i u mađarskom. Navodi je *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* (III, 1976, str. 568) sa značenjem *sóher / sokher* = 1. siromašan, bijedan, bez para, 2. cicijaški, tvrđičav, škrt. Moglo bi se stoga tvrditi da je riječ *šoher* k nama došla preko mađarskoga a donosili su je mađarski trgovci židovskoga porijekla. U mađarskom je potvrđena dosta kasno (1862) pa je vjerojatno i naša argotička riječ k nama došla dosta recentno (17.–18. st.). Etimologija je riječi sporna. U židovskom imamo riječi *šāhōr* "crn" koja u jidišu daje *schocher / schochor*, odakle *schocherer* "crno odjeven kršćanski svećenik (simbol smrti)", pa *schochern / verschochern* "umrijeti, crknuti". Dakle kada se radi o značenju "crn, smrt", može se misliti da se radi o jidišu *schocher*, odnosno o židovskom *šāhōr* "crn" (odatile u njem. *schwarz sein*, u nas *biti švorc* "biti bez novca"). No, u našem slučaju se radi o "škrt" a to treba izvoditi od jedne druge židovske riječi koja također dolazi i u jidišu i u njemačkom. To je židovska riječ *šāhār* "putovati zemljom, obilaziti kao putujući trgovac, hauziriti". U njemačkom odatle izvodi Grimm: *schacher* "lucrum, sitni trgovački poslovi, hauziranje (obično pejorativno o trgovcu Židovu)", *schachern* "cincariti, čiftariti", *schacherer* "čifta". Dakle, riječ *šoher*

u nas i u mađarskom treba izvoditi od židovskog *šāḥār* "lucrum", ovo preko njemačkog hebraizma. Prijelaz *ša-* > *šo-* već je potvrđen u jidišu. Grimm citira i oblike *socher*, *saucher*, *socherer* "(argo) trgovac", a isti se hebraizam nalazi u ruskom (*šaher*) i poljskom (*szacher*), sa značenjem "švindler, varalica" (usp. u Vasmerovu *Rječniku*). Nije isključeno dakako da je već u jidišu došlo i do interferiranja obiju židovskih riječi.

7. Premda ni u mađarskom ni u njemačkom u seriji riječi koje su navedene u t. 6, nema spomena da bi se vršio prijenos na insekta, oblik riječi *žohar* potpuno odgovara riječi *šoher*, s time da je *-er* prešlo u *-ar* prema tipu germanizama *Butter* > *putar*, a *šo-* je prešlo u *žo-* prema tipu njem. *Sack* > *žak*, njem. *Sackel* > *žakalj*, njem. *Säge* > *žaga* (bez navedenih prijelaza *-er* > *-ar* i *šo-* > *žo-* susreću se oblici u prezimenima, v. t. 3). No u njemačkom postoji prijelaz sa etnika na insekta ali s drugim etničkim nazivima za narode. Taj je prijelaz najprije izveden reetimizacijom prema osnovnoj riječi za ovog insekta. *Schabe* (tako se u njemačkom zove lat. *blatta*) koja se zbog brojnosti i agresivnosti ovog insekta pretvara u *Schwabe*, a potom i u *Russen* i u *Preussen*. Weigand-Hirt s. v. *Schwabe* navodi da se tako zove "Mehlkäfer" i "Blatta orientalis". U Weigand-Hirta se navodi s. v. *Russe* da je to "kleiner schwarze Küchenkäfer" koji se u Rusiji često uzima za "braune Küchenschwabe oder Schwabe". Ovaj germanizam javlja se i u nas za oznaku ovog insekta: *švaba*, *buba-švaba*, pa *rus* i *bubarusa* (slično u mađarskom: *svábbogár*, *ruszli*). Može se stoga misliti da se i u našem slučaju (tj. u Hrvatskoj i Sloveniji) radi o prijenosu sa etnika na insekta, tj. da etnik *Žohar* postaje insekt *žohar*. I zaista imamo u Hrvatskoj potvrđen etnik *Žohar*: *Danica ilirska* (drugoletni tečaj, 1836, str. 92) potvrđuje da se u Hrvatskoj za *Kranjca* veli i *Žohar* (*Carniolus* = *Žohar*). Prijenos je izveden vjerojatno zbog naročito istaknute boje odjeće u *Kranjca* (crna boja). Dok kod prezimena *Žohar* (v. t. 3) možemo misliti da nastaju ili kao nadimak prema nazivu za insekta (*žohar* > *Žohar*) ili prema nazivu za etnos (etnik *Žohar* daje prezime *Žohar*; tako ne znamo da li je prezime *Žohar* koje nose majstori na Rijeci u brodogradilištu 1777. prema nazivu za insekta *žohar* ili prema *Žohar* = *Kranjac*), kod naziva *žohar* treba misliti da se radi zaista o prijenosu sa etničkog imena na insekta, točno po tipu koji imamo u *Schabe* > *Schwabe* > *švaba*, *Russe* > *rus*, *bubarusa*, *bubašvaba*. To može potvrditi navedeni prijenos *Kranjac* = *Žohar*.

8. No, stvar ipak nije ni tu tako jednostavna. AR (17, 913) s. v. *švaba* (naziv za insekta) navodi sinonime *žugor*, *žohar*, *žuža*, *buba-švaba*. Ovi nas

sinonimi upućuju na stari slavenski naziv za lat. *scarabaeus* što je također izraz za bubu toga tipa (u Vitezovića o *žoharu*). To je rusko-crkvenoslavenski naziv *žuželъ* = *κάβθαρος* = *scarabaeus*, rus. *žuželъ* f., deminutiv *žuželъць* "scarabaeus". Vasmer s. v. *žuželica* "Laufkäfer, carabus" navodi potvrde iz ukrajinskoga, ruskoga, slovenski *žuža* "Art Käfer, Holzwurm", *žužel* "Insekt", *žužela* = *žužel* "Käfer", staročeški *žužel*, češ. *žizela* "Ungeziefer", slovač. *žužel* = *žizala*, gornjosorapski *žuželica* "insekt". U nas AR (23, 532–533) navodi *žuža* (o svrabu, naziv za ovcu, grožđe), *žužak* (= slov. *žužek*) o kukcu kornjašu (Šloser), *žuželjica* o crvu ili insektu (*Trebnik*, 14. st.), *žužina* "neka bubica" (dijalektačno, Rab), *žumželj* (Istra). Slažem se s Vasmerom da je osnova staroslavenske i praslavenske riječi onomatopejska a na to upućuje i sufiks *-el* koji u tipu *gundelj* = *hrušt* i *brencelj* = *štrk* ide uz onomatopejske osnove koje se dakako često prerađuju (cf. Boranić, *Rad HAZU* 178, 1909, te u mene, *Encyclopaedia moderna* XVI, br. 46, Zagreb 1996, str. 74). Sada nastaje pitanje postoji li neka veza između termina *žohar* i termina: *žugor* te *žuža* i *žužina* koji su sigurno iz praslavenskog doba, predstavljaju osnovno *žuželъ* f. (imenice ženskoga roda, koje označavaju radnju, tipa *pogibelj*) te su se sigurno nalazile i na terenu na kojem danas susrećemo termin *žohar*. Kako slavensko *žu-* ne prelazi u *žo-* a imamo potvrđeno i germansko *-er* u prezimenu *Žohar*, riječ *žohar* je sigurni aloglotem. Jedino bi se moglo reći, premda je prijelaz *ža-* prema *šo-* kao pojava u aloglotema i u nas zabilježen, da je slavenska riječ sa svojim zvučnim prvim slogom mogla utjecati na taj prijelaz. U slučaju *žugor* moramo misliti da se prvotno radi o preinaci osnovne slavenske riječi u *žuga* "1. vrsta kornjaša (Crna Gora), 2. moljac (Visoko u Bosni)" koja zatim sa sufiksom *-or* tvori *žugor* (AR: *žugor* govore Žumberčani za *žumželj* u Istri). Dakle u terminu *žugor* ne bismo imali nikakve veze sa terminom *žohar* (i to premda je jednom i *žohar* zabilježen za kajkavski sa *žogar*, u Oreškovu *Hrvatsko-francuskom rječniku* iz 1793–1794, cf. u mene, *The Slavonic and East European Review*, vol. 47, 1969, str. 477). On (*žugor*) dolazi od osnove koju imamo u terminu *žuga*. Sufiks je tu kao u terminu *piškor* te u onomatopejama tipa *žamor*, *žubor*, u nazivu za pepeo *puhor*. Termini *žuža* i *žužina* predstavljaju preinaku navedenih praslavenskih riječi.

9. U zaključku utvrđujemo da je naša argotička riječ *šohar* hebrejskog porijekla (iz jidiša, govora evropskih Židova) i da nam dolazi ili iz mađarskoga jezika ili iz njemačkoga, najvjerojatnije iz mađarskoga jer nam odatle dolaze Židovi – trgovci, koji su mogli sa sobom donijeti i taj

hebraizam. Riječ *žohar* i prezime *Žohar* (*Žoher*, *Šohar*, *Šoher*) bit će također hebraizmi koji nam dolaze iz njemačkog jidiša *schocher* "crn" (hebr. *šāḥōr*) koji je u nas najprije prenesen u vezi s nošnjom na etnik *Kranjac* a onda prema tipu prijenosa njem. *Schabe* > *Schwabe* > (u nas) *švaba* (i u madž. prema njemačkom *svábbogar* "Küchenschabe") na insekta crne boje, *žohara*. Svi navedeni etnički nazivi, preneseni na insekta, u vezi su s naglom ili mnogobrojnom njegovom pojavom. Ako uzmemo da je sigurno dokazan prijelaz naziva sa etnika na insekta (*Žohar* > *žohar*), mora se uzeti da je naziv za etnik dan u nekoj sredini u kojoj se mogao javiti jidiš *šoher* "crn". To je moglo biti samo u nekoj sredini gdje su djelovali doseljenici Židovi (trgovci). Kasnije bi se mogao javiti i obrnuti put hebraizma: naziv insekta crne boje prenosi se na etnos koji se oblači izrazito u crnim bojama, a kao nadimak daje prezime.

Literatura

- V. Anić, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb 1994².
 AR = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb 1880–1975.
 D. Boranić, *Onomatopejske riječi za životinje u slavenskim jezicima*, Rad HAZU 178, 1909.
Brehm, ed. N. Fink, Zagreb 1937.
 J. Drobnić, *Ilirsko-njemačko-talijanski mali rječnik*, Beč 1846–1849.
 J. i W. Grimm, *Deutsches Wörterbuch*, Leipzig 1854, ss.
 A. B. Klaić, *Rječnik stranih riječi, izraza i kratica*, Zagreb 1958, ss.
Leksik prezimena RH, Zagreb 1976.
 (A) *Magyar nyelv történeti-etimologiai szótára*, Budimpešta 1970, ss.
 I. Mažuranić – J. Užarević, *Deutsch-illyrisches Wörterbuch*, Zagreb 1842.
 V. Mihajlović, *Građa za rečnik stranih reči*, N. Sad 1972–1974.
 M. Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar*, Ljubljana 1894, ss.
 V. Putanec, *Sufiksiranje hrvatskih riječi na -telj i -lac u djelu B. Šuleka*, *Encyclopaedia moderna*, XVI, br. 46, Zagreb 1996.
Rečnik SANU = Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika, Beograd 1959, ss.
 E. Schneewis, *Die deutschen Lehnwörter im Serbokroatischen*, Berlin 1960.
 P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb 1971–1974 (sv. I–IV).
 H. Striedter-Temps, *Deutsche Lehnwörter im Serbokroatischen*, Berlin 1959.
 M. Vasmer, *Russisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1950–1959.
 R. V. Veselić, *Rječnik njemačkoga i ilirskog jezika*, I–II, Zagreb 1853, 1854.

M. Vujaklija, *Rečnik stranih reči i izraza*, Beograd 1954².

L. K. Weigand – H. Hirt, *Deutsches Wörterbuch*, Giessen 1909–1910.

Začasni slovar slovenskih prîimkov, Ljubljana 1974.

I°

Une contribution à l'étude de l'étymologie du mot KOLODVOR existant
chez les Croates et les Slovènes

Résumé

1° Le mot *kolodvor* fut forgé en 1843 à Ljubljana par Pierre Leskovec (les "Nouvelles" de Bleiweiss). Tout de suite il fut accepté en Croatie: enregistré dans Vraz en 1848, en "Glasonoša" de Karlovac en 1862, dans les lexicographes, Filipović en 1869–70, Šulek (*Terminologie scientifique*) en 1874–75, chez Babukić dans les annotations au dictionnaire de Mažuranić-Užarević depuis 1842. On n'en trouve pas la registration chez les lexicographes Mažuranić-Užarević en 1842, Drobnic en 1846–49, Veselić en 1853 et 1854.

2° En ce qui concerne l'étymologie, la majorité (ou presque tous) des étymologistes relie le mot *kolodvor* en tant que calque au mot allemand *Bahnhof* et on constate (Ilešić, Rammelmeyer) qu'il s'agit d'un calque inadéquat étant donné que *Bahnhof* aurait donné *pruga + dvor* (all. *Bahn = pruga*) et non *kolo + dvor*.

3° L'auteur analyse la terminologie allemande du chemin de fer et il constate que l'allemand *Bahnhof* provient d'un raccourcissement de l'all. [*Eisen*]b[ah]n[wag]en]hof où a été retenu *Bahn* et *-hof* qui ont donné *Bahnhof*, et que dans la forme *kolodvor* existe un calque qui provient d'un raccourcissement du mot allemand qui élimine *Eisenbahn-* et retient les derniers mots du composé qui donne seulement *Wagenhof* ce qui donne par traduction le calque *kolodvor*.

4° Le mot *kolodvor*, croate et slovène, est un calque d'après l'all. *Wagenhof* qui est un calque "ad verbum", et il n'est pas un calque inadéquat de l'all. *Bahnhof*.

II°

Etymologie du raguséisme *parlabuč* "commerçant en détail, fanfaron,
bavard"

Résumé

1° Les formes du raguséisme conservées dans les graphies sont les suivantes: *parlabuch* (1347), *parlaputus* (1363), *parlapuch* (1372), *perlapuch* (1373), *perlaput* (1402), *perlabuchius* (1440).

2° Le sens dénigrant qu'on trouve aujourd'hui (v. le sens 2°) n'est pas attesté dans l'antiquité. Existe aussi une confraternité "des parlabucs" (*confraternità dei perlabuchi*, instituée en 1450). Ce fait comme aussi qu'en 1492 un *parlabuč* cité

propose une motion au conseil à Dubrovnik et qu'en 1363 fut prise une décision que deux *parlabučs* doivent être envoyés pour représenter la république à l'étranger, donnent à l'auteur droit de chercher un grécisme qui aurait le sens "commerçant en détail" comme aussi "le délégué à l'étranger".

3° Après avoir analysé les étymologies proposées par Zore, Bartoli, Skok, où il trouve maints défauts, l'auteur fait dériver l'étymologie suivante: le grec *προπωλητής* à signification "1° le receveur des denrées pour les vendre en petit commerçant, 2° le délégué à l'étranger" donne les formes suivantes: *propōlētēs* > **propōlētus* > **propōlētu* > **propōlēt* > **propulat* > **pr̥pulat* > **pr̥lupat* > **pr̥laput* > *perlaput* et *parlaput* > (*p* > *b*) *parlabut* et *perlabut* > (slavisation) *parlabuč* et *perlabuč*.

4° Est discutée l'apparition de la forme *farlabuč*, du *p* primaire du lexème, comme aussi le problème de la dénigration de la profession dans la société de Cavtat et de Dubrovnik.

III°

Etymologie du mot croate *šljunak*

Résumé

1° Après avoir parlé sur la racine de fond indoeuropéenne concernant le référé "le sable" (i.-e- *bhes-* "frotter" d'où le grec *ψάμμος* "le sable", le latin *sabulum* et *sabulō* "le sable"), l'auteur constate que le mot *šljunak* "le sable, le cailloutis" est géographiquement placé sur le terrain de la Slavonie et de la Vojvodine, à savoir sur la Pannonie romaine d'où l'on peut conclure qu'il proviendrait d'un substrat.

2° Au 19-ème et 20-ème siècle le mot devient littéraire et il est pour le moment panlittéraire. On le note Mažuranić-Užarević (1842), Drobnic (1946–1849), Veselić (1853,1854), Šulek (1860, 1874–1875), aujourd'hui Dabac (1969) et autres.

3° L'étymologie du mot reste intacte. V. Mihalović l'explique par le germanique *Schotter* ce qui serait une étymologie tout à fait irréflectée. On n'en trouve pas aucune étymologie chez P. Skok (1971–1974) et chez A. Gluhak (1992).

4° Après avoir constaté que le terrain des Balkans et des Pannonies reflète la forme augmentative *sabulō*, gen. *sabulonis* (d'où *salbun*, *salpun*, chez Bartoli et Skok), l'auteur dérive le roumain *șurlă* "Reibsand" et notre *šljunak* d'un **sabulon*: *șurlă* < **šlura* < (rhotacisme) **šluna* (féminin par rapport au *peatră* "Stein"). La forme syncopée provient de **šeblun* / **šeolun*; la palatalisation chez *šljunak* serait du type *sliva* > *šljiva*. L'étymologie qui dérive *șurlă* de l'hongrois *súrol* doit être renversée: les Hongrois ont trouvé au 9-ème siècle le romanisme *șurlă* et notre *šljunak* < *šlun-* tout fait et ils l'ont adapté à leur langage (hongrois *súrlódas* "frottement", etc.).

5° Le mot *šljunak* doit être placé parmi les plus anciens pannonismes en provenance des contacts de la civilisation romaine avec les peuples de la Pannonie. Ça serait au même niveau qui est à attribuer au mot *filarka/piljarica* "la

verdurière", un mot en provenance de l'empire romain en Pannonie, retrouvé aussi bien sur le "limes" en Germanie comme aussi sur le "limes" en Pannonie.

IV°

Etymologie du régionalisme croate *tajka* "ourlet (pour y introduire le ceinturon, au caleçon)"

Résumé

1° L'auteur constate que les Slaves et, même, les Baltoslaves possédaient pour la notion "marge, lisière, ourlet" leur mot et les dérivés de i.-e. **romb-* > (en croate) *rub*. Tout de même, on trouve sur le terrain des alloglottèmes, tel en Bosnie le turcisme *peš* et dans la Croatie Centrale (seulement ligne verticale l'île de Krk à Karlovac, y appartient aussi en Slovénie à Bela Krajina *tajka* "ourlet au tablier de femme") le mot *tajka* f. "ourlet, bord, lisière, les plis", avec les dérivés *tajkati* "ourler, faire des plis", *tajkanje* n. "ourlure, ourlement", *tajkanica* f. "une jupe plissée", au village de Krašić *otajka* f. "ourlet", *zaotajka* f. "ourlet (le sous-village de Brezarić)". Les formes de Krašić représentent les déverbaux de **otajkati* et **zaotajkati*.

2° Il y a deux étymologies données jusqu'ici pour le mot *tajka*: P. Skok le dérive d'un **tъčьka*, étant donné que le ceinturon est à introduire (= *taknuti* > *utaknuti*, *zataknuti*) dans l'ourlet, et le Dictionnaire de l'Académie de Zagreb le rapproche de l'italien *tacca* "entaille, incision → marque → dentelure (au couteau)".

3° L'auteur réfute les deux étymologies: **tъčьka*, outre qu'elle n'existe nulle part autre, parce qu'elle donnerait à Vrbnik non **tačka* ou *tajka* mais **tečka* ou **tejka* (pour ce qui est de *čk* > *jk*, voir ci-après); *tajka* < ital. *tacca* parce qu'elle pourrait donner plutôt un **toka*, non *tajka*.

4° Se basant sur le fait que dans l'ancien dalmate existe le phonétisme *ē/i* > *ai*, en provenance du 12-ème s., l'auteur dérive *tajka* d'un grécisme *thēca* qui proviendrait du grec *θήκη* qui à son tour dans le grec comme aussi dans le roman signifie outre "la boîte, la caisse" aussi "enveloppe, étui, taie (d'oreiller), foureau (d'épée), gousse (des céréales)", en roumain "fourreau", en albanais "franges, parure, garniture (aux habits)".

5° Si l'on regarde les significations du mot *tajka* de chez nous, elles peuvent toutes être réduites depuis "ourlet" au "ourlure obtenue au moyen d'une couture", c'est-à-dire "une sorte d'un petit étui, d'un petit fourreau", semblable à la "gousse" d'un haricot. C'est ce qui veut dire que le grécisme, semblablement comme c'était le cas en roman, a été réduit au terme employé dans la terminologie de la couture populaire de chez nous.

6° La forme *utajka* (Macédonie) peut être de provenance monténégrine et *tajka* de la Croatie centrale (elle ne passe pas outre la rive de la Sava au Nord) pouvait être reprise par la population croate d'une population illyrienne qui possédait

déjà le grécisme en question. Ce grécisme serait du domaine des grécismes (tels: *drmun*, *pedepesati*, *komarda*, *koludar*, *vidulica*, et autres) qui existent à la Côte croate ("Hrvatsko Primorje") et en Istrie depuis les temps éloignés où la Grèce régnait jusqu'en Italie du Nord (Aquilée; en Croatie jusqu'au 13-ème s. il y eut l'influence de la langue grecque et de la liturgie byzantine).

7° Si l'on accepte l'étymologie proposée, nous n'avons pas besoin de présumer la dissimilation de *tačka* > **tačka* > *tajka*, ou de chercher les causes de la diphtongaison *ai* dans *tajka* < rom. *tacca*. La diphtongaison de cette espèce est toute naturelle en ancien dalmate aux environs de l'an 1000.

Vo

Etymologie des mots croates *žohar* et *šoher*, des noms de famille *Žohar* (*Šohar*) et *Zoher* (*Šoher*) en Croatie et en Slovénie

Résumé

1° Le mot *šoher* est un argotisme des milieux citadins en Croatie, existe aussi en hongrois, et il provient du yidisch européen. Le mot veut dire "chiche, avare, sordide", et il est en provenance du yidisch *schocher*, en provenance à son tour du hébreux *šāhār* "profit, commerce" qui donne en allemand *schacher* "profit, commerce ambulante", *schacherer* "un pingre", *schachern* "être pingre".

2° Le mot *žohar* "blatte, cafard, cancrelat, lat. *Blatta orientalis*" reflète à cause de sa couleur noire le hébréisme *šāhōr* "noir", en yidisch *schocher*. Comme les cafards en Europe ont été dénommés très souvent par des mots ethniques, tels en allemand *Schabe* "blatte, cafard" > *Schwabe*, ensuite *Russen*, *Preussen* (chez nous aussi *švaba*, *rus*, en hongrois *svábbogár*, *ruszli*), notre mot *žohar* provient d'une dénomination de nos Carnioliens ("Kranjci") à cause de leur habillement noir (Carnioliens = *Žohari*). L'ethnique *Žohar* est employé pour la dénomination d'une vermine apparaissant nombreuse et agressive dans les cuisines, les boulangeries et les chambres. En même temps, le mot *žohar* peut devenir un sobriquet et très souvent un nom de famille (existent des noms de famille *Žohar*, *Žoher*, *Šohar*, *Šoher*).

3° L'auteur explique le phonétisme *-er* > *-ar* par transition qui se trouve dans le germanisme *putar* < *Butter*, et semblablement *šo-* > *žo-* dans les germanismes *žak* < *Sack*, *žakalj* < *Sackel*, *žaga* < *Säge*.

4° L'auteur traite en même temps le problème des relations de notre mot *žohar* avec le mot panslave et prés slave *žuželj* qui veut dire aussi "insecte, scarabée (chez Vitezović: *žohar*)", chez nous sous forme *žuža*, *žužak*, *žuželjica*, *žužina*, *žumželj*, *žuga*, *žugor*. Il s'explique sur l'étymologie des mots en question, et il constate qu'il n'y a aucune liaison entre eux et notre mot *žohar*.

Mots clés:

I°

La langue croate, Etymologie des mots croates (et slovènes): *kolodvor*, *željeznica*.

II°

Etymologie du raguséisme *parlabuč*, *parlabut*, *parlaput*.

III°

Etymologie du mot croate: *šljunak*, (roum.) *šlura*.

IV°

Etymologie du régionalisme croate *tajka*, (dérivés) *tajkanica*, *otajka*, *utajka*, etc.

V°

Etymologie des mots croates (et slovènes): *žohar*, *šoher*, des noms de famille *Žohar*, *Šohar*, *Žoher*, *Šoher*.

Ključne riječi:

I°

hrvatski jezik, etimologija hrvatskih riječi: *kolodvor*, *željeznica*, etimologija slovenskih riječi: *kolodvor*, *željeznica*

II°

etimologija raguzianizama: *parlabuč*, *parlabut*, *parlaput*

III°

etimologija hrvatskih riječi: *šljunak*, (roum.) *šlura*

IV°

etimologija hrvatskih regionalizama *tajka*, *tajkanica*, *otajka*, *utajka*

V°

etimologija hrvatskih riječi, etimologija slovenskih riječi: *žohar*, *šoher*; etimologija prezimena: *Žohar*, *Šohar*, *Žoher*, *Šoher*